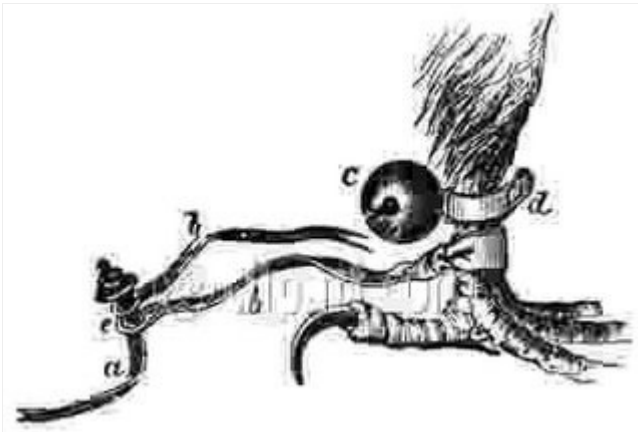

Sokolnictví vikinského období

Frans-Arne Hedlund Stylegar, 2006.

<http://arkeologi.blogspot.cz/2006/06/viking-age-hawking.html>

Přeložil a upravil Tomáš Vlasatý, 2015, <http://sagy.vikingove.cz>.

Sokolnictví jako aristokratickou a královskou loveckou techniku lze v době vikinské dobře prokázat. Přímé archeologické důkazy sokolnictví jsou však poměrně vzácné, nejenom ve Skandinávii. V hrobech a sídlištích byla nalezena řada zvonečků ze slitiny mědi, které mohou být vodítkem.

Ve skandinávském kontextu jsou železné zvonečky různých typů známé jako součásti

koňských postrojů. U zvonečků ze slitiny mědi je však interpretace odlišná. Zvonečky a rolničky typu *Rygh 593* byly nalezeny v jedenácti různých hrobech z Birky. V pěti případech zvonečky zřejmě souvisely s oblečením zemřelých. Gräslundová interpretuje zvonečky jako výsledek východobaltských vlivů, ale současně zmiňuje fríské hrobové nálezy. U lotyšských kmenů se zvonečky mohly zavěšovat na řetízky ze slitiny mědi, které byly součástí ženských oděvů. Zvonečky podobných typů byly v baltském prostoru používány jako součásti koňských postrojů (zvoneček ze slitiny mědi, který odpovídá typu R 593 a který byl nalezen v pohřební lodi z Borre, byl zřejmě také součástí koňské ohlávky).

Rekonstrukce hrobových výbav je jenom jednou částí. V nedávné době byly zvonečky ze slitiny mědi nalezeny také ve skandinávských sídlištních kontextech. Nálezy, které pocházejí například z Uppåky a Järrestadu (obě lokality se nacházejí ve Skåne), naznačují, že existovala nějaká spojitost mezi zvonečky ze slitiny mědi a síněmi. Tato spojitost směřuje k jistému vztahu mezi zvonečky a aristokratickým životem. Jedním z možných vysvětlení je to, že zvonečky sloužily k aristokratickým loveckým praktikám.

Některé nalezené zvonečky ze slitiny mědi byly interpretovány jako sokolnické zvonečky, tj. zvonečky připevněné na nohy sokolů nebo jestřábů užívaných k lovu, které slouží k jednodušší lokalizaci dravého ptáka. Kupříkladu o zvonečku ze slitiny mědi, který byl nalezen v pohřební lodi ze Sutton Hoo, se soudí, že se upínal na nohu sokola nebo jestřába. Nálezy zvonečků z Fröjelu byly interpretovány stejným způsobem, zatímco obecnější

spojitostí zvonečků a sokolnictví se věnuje Maria Vretemarková.

Nicholas Orme, který píše o vzdělání středověkých anglických králů a aristokracie, praví, že lov byl pokládán za nejprestižnější fyzickou aktivitu hned po boji. Nejstarším dokladem sokolnictví v anglosaské Anglii je zpráva o jestřábovi a dvou sokolech, které z kontinentu poslal svatý Bonifác králi Æpelbaldovi z Mercie v letech 745–6. Sokolnictví jakožto vysoce vyvinutá forma lovu fungovalo v kontinentální Evropě již kolem roku 500, jak dokládají různé germánské zákoníky. Vikinská Skandinávie nebyla výjimkou, jak dokládají v několika případech písemné zdroje. Godfred, král Dánů na začátku 9. století, byl podle franských pramenů zabit svým synem během lovu, a to zrovna ve chvíli, kdy odděloval dravce od kořisti. Podle ság musel jarl Hákon platit 100 marek zlata a 60 jestřábů nebo sokolů jako tribut Haraldu Modrozubu. O Óláfu Tryggvasonovi se zase říká, že v záchvatu zuřivosti oškubal peří ze sestřina jestřába. Poslední dva příklady pocházejí z 10. století. Nejpozději kolem poloviny 11. století byli lovečtí sokoli vyváženi z Norska do Anglie, jak dokládají zmínky v Knize posledního soudu (*Domesday book*).

Soudě podle nálezů kostí dravců v žárových hrobech se zdá, že ve Skandinávii se sokolnictví pěstovalo skoro stejně dlouho jako na kontinentu. Nákladně vybavené hroby, jako je například Vendel III a Valsgårde 6, obsahují dravce, stejně jako 14 dalších švédských hrobů z období 6. až 10. století. Kosterní pozůstatky ptáků se nacházejí také v řadě kontinentálních hrobů. Žárový hrob z Hedehusum/Süderende

(ostrov Föhr), který se datuje k roku cca 800, obsahoval kosti muže, jeho psa a sokola. V poněkud starším kostrovém hrobu ze Staufenu (Dillingen, Německo) byl pochován muž se svým nákladným vybavením včetně jestřába nebo sokola na pravé ruce.

Mezi obrazové doklady skandinávského sokolnictví se řadí runové kameny z Alstadu (Toten, Norsko) a Böksty (Uppland, Švédsko), které se datují do 11. století a které znázorňují muže na koni se psy a dravci. Tapisérie z oseberské pohřební lodi (dendrochronologicky datována k roku 834) také vyobrazuje scénu s mužem na koni a dvěma dravci, kteří jsou interpretováni jako sokoli nebo jestřábi.

Dodatek editora:

Dobrym zdrojem informací je také skaldská poezie, ve které se často objevují odkazy na jestřábovitě a sokolovitě dravce (*oglir, haukr, heiðir, ginnungr, ifill, valr*), což naznačuje používání dravců nízkého i vysokého letu. To potvrzují jak obrazové zdroje (zejména kámen z Böksty), tak i hmotné prameny: výzkum švédských hrobů z období let 500–1000, který provedl Tommy Tyrberg, prokázal dominanci jestřába lesního (27 hrobů), sokola stěhovavého (5 hrobů), raroha loveckého (4

hroby) a krahujce obecného (3 hroby). V pohřební lodi z Gokstadu lze nalézt mimo jiné 12 koní, 8 psů, 2 jestřáby a dva pávy. Ve všech typech pramenů můžeme vidět jasnou převahu jestřábů. To však neznamená, že by nebyly používány i jiné druhy – majitel vlastnil několik druhů, které měnil v závislosti na členitosti terénu a lovené zvěři.

Všechny druhy pramenů jasně ukazují, že vlastnictví dravců přináleželo pouze k válečné aristokracii, která se bavila lovem. Vlastnictví (koupě a péče o ptáky) muselo být velmi nákladné. Není proto náhoda, když skaldové, příslušníci tohoto elitního okruhu, označují ruce jako „sídla jestřábů“, „pěšiny sokolů“ a podobně. Básníci si také všimají skvělého zraku ptáků nebo jejich pronikavého hlasu. Jeden z dochovaných kenningů („Haraldova země jestřábů“) naznačuje, že hornaté Norsko bylo zemí, kde se draví ptáci ve velkém množství chytali a prodávali – s čímž koresponduje výše uvedená zmínka z Knihy posledního soudu nebo Hákonův tribut Haraldovi Modrozubovi. Tyto dva prameny svědčí o tom, že skandinávští dravci šli na odbyt a představovali luxusní zboží vyvážené na kontinentální dvory, což byla praxe, která vydržela přinejmenším do 13. století, kdy Královské zrcadlo (*Konungs skuggsjá*) píše o tom, že grónští rarohové jsou ceněni v zahraničí.

Skandinávské prameny nezmiňují používání rukavic, ale například v anglosaském umění je možné o nich polemizovat (*Bewcastle Cross*).

